

СУЧАСНА ЛЮДИНА У МЕНТАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ АРХАЇКИ

Айтов С. Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (Дніпро), Email: aytovspartak@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9049-5868

Дана стаття присвячена аналізу впливу психологічно-культурного простору архаїчних уявлень про світ на сучасну особистість. Розглядаються сутність і різновиди основних парадигм архаїчного ментально-культурного простору та їх дія на картину світу сучасної людини.

Ключові слова: людина, сучасність, ментально-культурний простір, архаїка, «картину світу».

MODERN MAN IN THE MENTAL-CULTURAL SPACE OF ARCHAIC

Aytov S. Dnipro National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan (Dnipro), Email: aytovspartak@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9049-5868

This article is devoted to the analysis of the influence of the psychological-cultural space of archaic ideas about the world on the modern personality. The essence and varieties of the main paradigms of the archaic mental-cultural space and their effect on the picture of the world of modern man are considered.

Key words: man, modernity, mental-cultural space, archaism, «picture of the world».

Архаїчну ментальність розуміють як систему застарілих і тих, що не відповідають реаліям поглядів на світ, які утворились і вкоренились у світобаченні сучасної людини й визначають норми і цінності індивідуальної та суспільно значущої поведінки. Цей різновид архаїчних уявлень про світ не вичерпує різноманітність зазначеного феномена. Архаїчний ментально-культурний простір, у якому існує сучасна людина, має комплексний характер і включає крім неоархаїчної, «палеоархаїчну» та «архаїчно-модерну» складові.

«Палеоархаїчні» ментальні ознаки виникли і отримали розвиток у динаміці доіндустріального суспільства. «Архаїчно-модерні» утворилися у індустріальному суспільстві. Неоархаїка є системою ментально-культурних ознак, які властиві індивідуумам і соціумам постіндустріального типу.

Різновиди архаїчної ментальності розподілені по регіонах і «локальних цивілізаціях» сучасного світоустрою. Зокрема «палеоархаїчний» ментальний горизонт має суттєву значущість у бутті людей, які мешкають у Африці, частині Південної Азії, переважної більшості країн Латинської Америки. Елементи «архаїки модерну» інтегровані

у ментальний простір суспільств Близького і Середнього Сходу, Східної Європи, Індії, Китаю, економічно розвинених латиноамериканських держав. Неоархаїчні форми ментальності утворились та існують у психосфері соціумів з найбільш високим рівнем науково-технологічного розвитку, західноєвропейського регіону, країн Північної Америки, Японії, Південної Кореї.

Кожному із зазначених різновидів архаїчної ментальності властиві власні витoki та змістовні особливості. Так «палеоархаїка» має своїм джерелом магічно-міфологічні уявлення про світ традиційного суспільства. «Архаїка модерну» виявляє більшу складну структуру. Вона складається з традиційної міфологічної системи мислення та міфів й розумових стереотипів, які утворились у культурі і психосфері індустріальних суспільств. Ці архаїчні ментально-культурні феномени є наслідком соціокультурних процесів урбанізації населення і орієнтації людини на вузько професійну освіту, що ініціювало генерування і розповсюдження новітніх міфів, про НЛО, «снігову людину», «альтернативну» історію людства та ін.

Неоархаїчний ментальний горизонт ґрунтується на психологічно-культурній динаміці постіндустріального суспільства зокрема на надзвичайно широкому розповсюдженні великого обсягу різноманітної інформації через системи масової комунікації й паралельного зменшення потенціалу розуміння отриманої інформації сучасною людиною. Серед неоархаїчних міфів бачимо теорію пласкої Землі, уявлення про інсценування польоту американських астронавтів на Місяць та ін. Потужним чинником формування стереотипів мислення і міфологічних утворень людини постіндустріального суспільства є сучасна масова культура. Остання об'єктивно сприяє примітивізації свідомості й суттєвому зниженню здатності індивідуумів та суспільств до верифікації і критичного аналізу інформації. Паралельно відбуваються процеси витиснення з ментально-культурної сфери буття людини творів і цінностей класичного мистецтва.

У кожному із різновидів соціуму архаїчна ментальність по-різному співвідноситься з формами раціонального мислення і світогляду людини. Так у доіндустріальному суспільстві «палеоархаїчні» уявлення про світ суттєво переважають елементи раціонального мислення і наукових форм знання. У індустріальному суспільстві «архаїчно-модерна» ментальність навпаки поступається раціональному мисленню і науковим формам осягнення світу й уходить на глибину психіки, але не зникає. У постіндустріальних соціумах архаїчна ментальність, дух не-філософії за висловом К. Ясперса, знов стає впливовою й широко розповсюдженою, хоча поки що не переважає розумово-логічні і науково-технологічні уявлення, суттєві для сучасної людини. Цей

феномен частково пояснюється тим, що вона схильна розуміти світ, спираючись на інформацію із спілкування з оточенням з однодумцями у соціальних мережах, а не на раціональне мислення.

Осмислення ментально-культурного простору архаїки у сучасну добу показує, що він є досить значним сегментом буття й світобачення людини. Система стереотипних і тих, що нібито пішли у минуле назавжди, уявлень про світ визначають поведінку великої кількості людей у соціокультурних процесах сьогодення і виступають суттєвим чинником глобальної суспільної динаміки.